

การประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร The Evaluation Project of Moral Promotion and Supporting in Kamphaengphet

สุชาดา ปูณปัน*

Suchada Poonpan

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตของโครงการ ตลอดจนศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้กรอบการประเมินเชิงระบบ (Systematic Approach) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1) แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการ 2) แบบสอบถามผู้บริหารและครูเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของโครงการ สำหรับโรงเรียนที่ผ่านการประเมิน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ที่เข้าโครงการ จำนวน 220 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษา พบว่า 1) ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ พบว่า ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ภาพรวมมีความพึงพอใจระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 2) ผลการประเมินกระบวนการดำเนินงานตามโครงการ พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการฯ ในภาพรวมมีระดับความพึงพอใจระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 3) ผลการประเมินผลผลิตของโครงการ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการฯ พึงพอใจผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชรในภาพรวมมีความเหมาะสม ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 4) ผลการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินโครงการพบว่า 4.1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 มีแผนงานโครงการที่มีนโยบายจุดเน้นในการพัฒนาขับเคลื่อนปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สู่สถานศึกษา 4.2) มีกระบวนการประชุมชี้แจงผู้บริหารให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักเห็นความสำคัญส่งผลให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม 4.3) โรงเรียนมีการส่งเสริมสนับสนุนครู ผู้ปกครอง ชุมชน มามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม 4.4) มีระบบติดตาม นิเทศ ประเมินผลอย่างต่อเนื่องชัดเจน 4.5) มีการเปิดโอกาสให้โรงเรียนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากโรงเรียนอื่น ๆ ได้อย่างดี 4.6) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ให้การส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนในการร่วมโครงการอย่างเต็มที่

คำสำคัญ : ประเมินโครงการ/ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม

*ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

Supervisor Senior Professional Level, Kamphaengphet Primary Educational Service Area Office 1

Abstract

The research purposes were 1) to evaluate the moral promotion and supporting project in Kamphaengphet; there were 3 objectives, 1.1) to evaluate the input of moral promotion and supporting project in Kamphaengphet 1.2) to evaluate the process of moral promotion and supporting project in Kamphaengphet, and 1.3) to evaluate the output of moral promotion and supporting project in Kamphaengphet. 2) to study the key success factors of the moral promotion and supporting project in Kamphaengphet. The research tools were 2 questionnaires for teachers and educational personnel in school of Kamphaengphet Primary Educational Service Area Office 1. The samples were 220 teachers and educational personnel in school who worked and joined this project. The data were analyzed by using Mean, Standard Deviation, and Content Analysis.

The research results were as follows; 1. The input evaluation of moral promotion and supporting project in Kamphaengphet was in the high level. 2. The process evaluation of moral promotion and supporting project in Kamphaengphet was in the high level. 3. The output evaluation of moral promotion and supporting project in Kamphaengphet was in the high level. 4. The key success factors of the moral promotion and supporting project in Kamphaengphet were; 4.1) The Kamphaengphet Primary Educational Service Area Office 1 set the plan, policy, and focus in moral promotion and supporting. 4.2) There were the good processes that gave the knowledge for school about moral promotion and supporting management. 4.3) The participation management of school, teachers, and community. 4.4) The staff set the follow up and evaluation system clearly. 4.5) The schools can share the activities of moral promotion and supporting project for learning together. 4.6) The director of Kamphaengphet Primary Educational Service Area Office 1 supported the schools to join this project continuously.

Key Words : Project Evaluation/ Moral Supporting and promoting

บทนำ

สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันพบว่า คนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยม จริยธรรม และพฤติกรรม เชื่อมโยงถึงการดำเนินชีวิต ความประพฤติ ความคิด ทักษะและคุณธรรมของคนในสังคมเป็นผลกระทบจากการเลือนไหลของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้าสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสร้างสรรค์ยังมีน้อย สื่อที่เป็นภัยและผิดกฎหมายมีการเผยแพร่มากขึ้นแม้มีมาตรการปราบปรามอย่างเข้มงวด เว็บไซต์ทางเพศ

เพิ่มขึ้น 3 เท่าตัว ขณะที่คนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ประกอบกับสถาบันทางสังคม อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา มีบทบาทน้อยลง ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาศักยภาพคนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560: 50) ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาระดับชาติที่ทุกภาคส่วนต่างวิตกกังวลว่าเด็กและเยาวชน วัยเรียน มีพฤติกรรม ที่เน้นวัตถุนิยม บริโภคนิยม ขาดจิตสำนึกสาธารณะ และให้ความสำคัญ กับเรื่องส่วนตนมากกว่าส่วนรวม นโยบายของรัฐบาล จึงได้ให้ความสำคัญ และมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่สะท้อนถึงวิกฤตการณ์ ด้านคุณธรรม จริยธรรมของคนในชาติ โดยให้น้อมนำหลักคำสอนของศาสนา วัฒนธรรม และความเป็นไทย มาสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความเข้มแข็งอย่างมีคุณภาพและมีคุณธรรม โดยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีบทบาท ในการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม สร้างค่านิยม จิตสำนึกที่ดีให้แก่ประชาชน ให้การพัฒนาประเทศมีความสมดุล ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ พร้อมทั้งจะการไปสู่สังคมแห่งคุณธรรมตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และโมเดล ประเทศไทย 4.0 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าการที่จะทำให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ได้นั้น ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือช่วยกันในการส่งเสริมบทบาทครอบครัว องค์กร ทางศาสนา โรงเรียน ชุมชนองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจเอกชน มีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้เป็น การส่งเสริมให้คนไทยเป็นคนดี มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคี ความรักชาติ มีจิตสำนึก รับผิดชอบต่อสังคม และลดปัญหาทุจริตประพตมิชอบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีนโยบายในการพัฒนาคุณธรรมให้กับเยาวชนของชาติ ที่จำเป็นต้องดำเนินการจัดทำ "โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ." เพื่อพัฒนาโรงเรียนในระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ให้นักเรียน ครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาตระหนักรู้ เข้าใจ และมีกระบวนการคิด อย่างมีเหตุผล ชี้นำคุณค่าแห่งคุณธรรมความดีอย่างเป็นธรรมชาติ และสร้างความรู้สึกรับผิดชอบชาติ รวมทั้ง สร้างเครือข่ายชุมชนองค์กรแห่งคุณธรรม โดยประสานความร่วมมือจากหน่วยงาน และองค์กรที่ทำงาน ด้านคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน รูปแบบของโรงเรียนคุณธรรมนั้น เป็นเรื่องที่ไม่ซับซ้อนและทำได้ง่าย เป็นการลงทุนต่ำ แต่ได้กำไรมาก และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนได้จริง โดยหลักการของ โรงเรียนคุณธรรมสามารถนำไปใช้ได้กับโรงเรียนในทุกศาสนา ไม่ผูกขาดกับศาสนาใดศาสนาหนึ่งเปรียบเสมือน เป็นคุณธรรมสากล ที่จะช่วยให้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียน "ลดลง" และส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรม ที่พึงประสงค์ "เพิ่มขึ้น" ซึ่งนับเป็นการพัฒนาเยาวชน ผู้ปกครอง และชุมชน ได้อย่างยั่งยืน (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560: 104)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ได้จัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรม ศีลธรรมนำการศึกษา โดยร่วมกับบริษัทเอกชนก๊วยชากังราว จำกัด มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมนักเรียนให้รักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การเป็นผู้มีคุณธรรมศีลธรรม และสามารถปฏิบัติทักษะมัคทายกน้อยได้

ซึ่งมีโรงเรียนในสังกัดสนใจสมัครเข้าร่วมโครงการในปีการศึกษา 2563 จำนวน 165 โรงเรียน ทั้งนี้เมื่อดำเนินกิจกรรมตามโครงการมาจบปีการศึกษา

ผู้ศึกษาในฐานะศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโครงการดังกล่าว จึงได้ศึกษาวิจัยเพื่อประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษา โดยใช้รูปแบบการประเมินในการศึกษาค้างนี้ คือรูปแบบเชิงระบบ (Systematic Approach) ที่แบ่งเป็นปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) ทั้งนี้ เพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนางานการส่งเสริมคุณธรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับเด็ก เยาวชน และประชาชน ในสังคมยุคปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง อันจะส่งผลให้เกิดคุณภาพด้านคุณลักษณะของผู้เรียนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยได้แก่

1.1 เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าของการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร

1.2 เพื่อประเมินกระบวนการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร

1.3 เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร

2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร

1) ประชากร ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ที่เข้าโครงการ จำนวน 495 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ที่เข้าโครงการ จำนวน 220 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการคำนวณตามสูตร ทาโรยามาเน่ ในการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่ผ่านการประเมินตามตัวชี้วัดของโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 1) แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (checklist) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) และคำถามปลายเปิด (opened-end)
- 2) แบบสอบถามผู้บริหารและครูเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของโครงการ โดยสอบถามโรงเรียนที่ผ่านการประเมินตามตัวชี้วัดของเกณฑ์การประเมินโครงการ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษา มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

- 1) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน/กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2) วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล และเตรียมประสานงานกลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3) ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็น ตามกรอบเนื้อหาในการดำเนินงาน
- 4) นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีความรู้ความสามารถด้านการบริหารโครงการด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย
 - 4.1) ดร.สุพล จันตะชาติ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1
 - 4.2) ดร.สามารถ กมขุนทด ศึกษาานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2
 - 4.3) ดร.เสริมวุฒิ สุวรรณโรจน์ ประธานโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษา
- 5) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาดัชนีความสอดคล้อง (Item objective congruence : IOC) โดยคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป รวมทั้งปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยมีเกณฑ์การประเมินดังนี้

ให้ +1 แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาและโครงสร้าง

ให้ 0 ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาและโครงสร้าง

ให้ -1 แน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาและโครงสร้าง

ในที่นี้ผู้ศึกษาคัดเลือกค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.50 - 1.00 พร้อมทั้งปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

6. ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลอง (try Out) กับผู้ที่มีคุณสมบัติเหมือนกับประชากร ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จำนวน 30 คน เพื่อพิจารณาหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) โดยได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ .8511

7. ผู้ศึกษาดำเนินการแจกแบบสำรวจความคิดเห็นด้วยตนเอง พร้อมอธิบายรายละเอียดการตอบแบบสอบถาม ก่อนตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม

8. ดำเนินการวางแผนกรอบการวิเคราะห์ ข้อมูลผลการสำรวจความคิดเห็น และจัดทำร่างการรายงานผลการดำเนินการ เพื่อจัดทำรายงานต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลจากการสอบถามระดับความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ตอบแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เกี่ยวกับระดับความพึงพอใจ โดยผู้ศึกษาใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิเคราะห์ และนำเสนอในรูปตาราง บรรยายตามสภาพซึ่งสถิติที่วิเคราะห์คือค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยได้กำหนดค่าเฉลี่ยในการแปลความหมายไว้ดังนี้

4.01 -5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด

3.50-4.00 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก

2.50 -3.49 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง

1.50-2.49 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย

0.00-1.49 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

2) ข้อมูลจากการสอบถามปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม นำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และบรรยายตามสภาพ

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1) ค่าเฉลี่ย (Mean) หรือเรียกว่าค่ากลางเลขคณิต ค่าเฉลี่ย ค่ามัชฌิมเลขคณิต เป็นต้น

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดของกลุ่ม
	n	แทน	จำนวนของคะแนนในกลุ่ม

2) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นการวัดการกระจายที่นิยมใช้กันมาก เขียนแทนด้วย S.D. หรือ S

$$\text{S.D.} = \sqrt{\frac{\sum (X - \bar{X})^2}{n - 1}}$$

หรือ

$$\text{S.D.} = \sqrt{\frac{n\sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n - 1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	X	แทน	ค่าคะแนน
	n	แทน	จำนวนคะแนนในแต่ละกลุ่ม
	$\sum$	แทน	ผลรวม

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ พบว่า ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการฯ เกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษา จังหวัดกำแพงเพชรด้านปัจจัยนำเข้าในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยนำเข้าในการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุดคือ งบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 รองลงมาคือ ระยะเวลาที่ดำเนินกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และ บุคลากรในการดำเนินงานค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ตามลำดับ

2. ผลการประเมินกระบวนการดำเนินงานตามโครงการ พบว่า ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการ มีระดับความพึงพอใจของกระบวนการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กระบวนการดำเนินงานของโครงการเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.90 รองลงมาคือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 และการบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ตามลำดับ

3. ผลการประเมินผลผลิตของโครงการ พบว่า ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการฯ เกี่ยวกับความพึงพอใจของการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชรด้านผลผลิตของการดำเนินโครงการในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ารายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ นักเรียนสามารถปฏิบัติตนเป็นมัคนายกน้อยได้ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 รองลงมาคือนักเรียนสามารถอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 และนักเรียนสามารถนำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติตน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ตามลำดับ

4. ผลการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินโครงการ พบว่า มีปัจจัยที่สำคัญดังนี้

- 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 1 มีแผนงานโครงการที่มีจุดเน้นตามนโยบายการพัฒนาขับเคลื่อนปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสู่สถานศึกษา
- 2) มีกระบวนการประชุมชี้แจงผู้บริหารให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักเห็นความสำคัญส่งผลให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม
- 3) โรงเรียนมีการส่งเสริมสนับสนุนครู ผู้ปกครอง ชุมชน มามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
- 4) มีระบบติดตาม นิเทศ ประเมินผลอย่างต่อเนื่องชัดเจน
- 5) มีการเปิดโอกาสให้โรงเรียนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากโรงเรียนอื่น ๆ ได้อย่างดี
- 6) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ให้การส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนในการร่วมโครงการอย่างเต็มที่

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษามีประเด็นที่นำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้าของโครงการ พบว่า ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร เกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ด้านปัจจัยนำเข้าในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัจจัยนำเข้าในการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุดคือ งบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินกิจกรรม รองลงมาคือ

ระยะเวลาที่ดำเนินกิจกรรม และบุคลากรในการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนจากบริษัทเอกชนก๊วยซางกว้าง จำกัด เพื่อนำมาดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในโครงการซึ่งหากพิจารณา กิจกรรมในโครงการ เช่น การฝึกนักเรียนปฏิบัติตนเป็นมัคทายกน้อย หรือ การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม เป็นกิจกรรมการฝึกหัดเพื่อให้เกิดทักษะ และความชำนาญ ไม่ได้เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้งบประมาณ จึงทำให้โรงเรียนเห็นว่างบประมาณมีความเพียงพอในการดำเนินงานโครงการดังกล่าว

2. ผลการประเมินกระบวนการดำเนินงานตามโครงการ พบว่าความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการฯ มีระดับความพึงพอใจของกระบวนการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษา จังหวัดกำแพงเพชรในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กระบวนการดำเนินงานของโครงการเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ และการบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการดำเนินงานกิจกรรมในโครงการ ซึ่งเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะมัคทายกน้อย เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถปฏิบัติในพิธีกรรมทางศาสนา ให้ความรู้ด้านศาสนพิธี การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชน ตลอดจนวัดที่ต้องมามีส่วนร่วม จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่โรงเรียนเห็นว่าการมีส่วนร่วมจึงมีระดับความพึงพอใจที่สูงกว่าประเด็นอื่น ๆ ซึ่งผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับการกล่าวของ บุญมี แท่นแก้ว (2562 : 25) ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึงธรรมชาติหรือหลักธรรม ที่บุคคลควรประพฤติ จัดว่าเป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดึงดูดถูกต้องอันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของสังคม และจริยธรรมจะมีได้จำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนาอันได้แก่ศีล (Precept) หมายถึงหลัก หรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติเพื่อคัดหรือฝึกหัดกายและวาจาให้เรียบร้อยให้เป็นปกติ กล่าวคือจะพูดหรือทำสิ่งใดให้เป็นไปตามปกติ อย่าให้ผิดปกติ (ผิดศีล) เช่น พูดให้ถูกต้องให้เป็นธรรม กระทำให้ถูกต้องให้เป็นธรรม จึงเป็นผลของการมีศีลหรือมีคุณธรรมในจิตใจ เมื่อมีคุณธรรมในจิตใจแล้วก็เป็นเหตุให้ประพฤติจริยธรรมได้และศีลจึงเป็นโครงสร้างจริยธรรม

3. ผลการประเมินผลผลิตของโครงการ พบว่า ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการฯ เกี่ยวกับความพึงพอใจของการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชรด้านผลผลิตของการดำเนินโครงการในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ารายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ นักเรียนสามารถปฏิบัติตนเป็นมัคทายกน้อยได้ รองลงมาคือ นักเรียนสามารถอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตร และนักเรียนสามารถนำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติตน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษามีการกำหนดตัวชี้วัด และเกณฑ์ในการประเมินที่ชัดเจน ที่โรงเรียนสามารถนำตัวชี้วัดต่าง ๆ มาส่งเสริมให้นักเรียนฝึกปฏิบัติได้ถูกต้องชัดเจน ทำให้โรงเรียนมีความพึงพอใจในผลผลิตที่เกิดกับนักเรียนที่เป็นรูปธรรม และประเมินได้อย่างเที่ยงตรงและชัดเจน นอกจากนี้ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สัจจวาลย์ สิทธิวงศ์ (บทคัดย่อ, 2563) ที่ศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนโพธิ์แสนวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า การพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

อันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนโพธิ์แสนวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ควรใช้
แนวทางการพัฒนา 5 แนวทาง ดังนี้ 1) การอบรมให้ความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2) การสอนบูรณาการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ 3) การจัดกิจกรรมวันสำคัญ
4) กิจกรรมเข้าค่ายโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ และ 5) กิจกรรม 3 ดี วิถีธรรม

4. ผลการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินโครงการ พบว่า

- 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชรเขต 1 มีแผนงาน โครงการที่มี
จุดเน้นนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาขับเคลื่อนปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสู่สถานศึกษา
- 2) มีกระบวนการประชุมชี้แจงผู้บริหารให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักเห็นความสำคัญส่งผล
ให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม
- 3) โรงเรียนมีการส่งเสริมสนับสนุนครู ผู้ปกครอง ชุมชนมามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
- 4) มีระบบติดตาม นิเทศ ประเมินผลอย่างต่อเนื่องชัดเจน
- 5) มีการเปิดโอกาสให้โรงเรียนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน
ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากโรงเรียนอื่นๆได้อย่างดี

6) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

ให้การส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนในการร่วมโครงการอย่างเต็มที่ จะเห็นได้ว่าผลการศึกษาปัจจัยความสำเร็จ
ในการดำเนินโครงการจะต้องมีองค์ประกอบทั้งเรื่องบุคลากร งบประมาณ และการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้อง
กับแนวคิดเชิงระบบและการบริหารแบบ 4 M คือ Man Money Management Material ที่ถือเป็นปัจจัย
สำคัญในการช่วยขับเคลื่อนให้โครงการสามารถดำเนินได้อย่างประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ กระบวนการ
มีส่วนร่วมถือเป็นอีกปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การดำเนินโครงการในสถานศึกษาประสบความสำเร็จ ทั้งนี้
กระบวนการมีส่วนร่วม มีขั้นตอนตั้งแต่ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ ร่วมกิจกรรม ร่วมประเมิน
และร่วมรับผลประโยชน์สถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน
การดำเนินงานโครงการจะประสบความสำเร็จ อีกทั้งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ มานพ จาตเปรม (2560)
ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมีการปฏิบัติ
ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนพบว่า ด้านกิจกรรม
การเรียนการสอนมีปัญหามากที่สุด เรื่องขาดการส่งเสริมสนับสนุนครูผู้สอน และ 3) ผลการศึกษาแนวทางการ
ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม คือ ควรส่งเสริมอบรมครูให้จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเนื้อหาคุณธรรม
จริยธรรมกับทุกสาระการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์กับหน่วยงานทางการศึกษา ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาไปใช้

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษาอื่น ๆ สามารถนำรูปแบบการประเมิน โครงการไปประยุกต์ใช้ เพื่อได้ข้อมูลสารสนเทศสำหรับการพัฒนาการจัดกิจกรรม/โครงการส่งเสริมคุณธรรม
- 2) โรงเรียนควรจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของนักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 3) ผู้บริหารและครูควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษานักเรียนอย่างต่อเนื่อง
- 4) ควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมให้นักเรียน
- 5) ควรส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาตนเอง โดยพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมจิตอาสา มัคนายกน้อยในชุมชน ท้องถิ่นตนเอง
- 6) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษา โดยใช้รูปแบบการประเมินอื่น ๆ
- 2) ควรศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษา
- 3) ควรศึกษาความคงทนของพฤติกรรมและความสามารถของนักเรียนที่เข้าโครงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนำการศึกษา
- 4) ควรศึกษาเปรียบเทียบผลการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามตัวชี้วัดของโครงการอื่น เช่น โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนคุณธรรม สพฐ.
- 5) ควรศึกษาผลการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการสอดแทรกคุณธรรมศีลธรรม
- 6) ควรศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ชุมชนในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). **แนวทางการบริหารโรงเรียนโดยใช้ปัจจัยองค์รวมและปัจจัยสนับสนุน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- การศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงานคณะกรรมการ. (2560). **แนวทางการขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ปีงบประมาณ 2560**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- เกษม วัฒนชัย. (2552). **องค์การที่มีคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ จำกัด (มหาชน) สาขาบางกะปิ. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์).
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. “**แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559**”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:
http://www.nesdb.go.th/download/article/article_20160323112431.pdf. 26 ตุลาคม 2562.
- ชัยพร วิชาวุธ และคนอื่นๆ . (2561). **พฤติกรรมจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน: ศึกษาตามแนวทางจิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2550). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2544). **ทฤษฎีต้นไมจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนางานบูรณาการ ครั้งที่ 4**. กรุงเทพฯ: สำนักกิจการโรงพิมพ์ทหารผ่านศึก.
- ทศนา แหมมณี. (2549). **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: เสริมสิน พรี่เพรส ชีสเต็ม.
- ธนภัทร จันทรสว่าง. (2552). **การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร**. ปริญญาโท. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญมี แทนแก้ว . (2562). **จริยธรรมกับชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ประชุม รอดประเสริฐ , (2544). **การบริหารโครงการ**. กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์.
- พรสวรรค์ พงษ์ดี. (2551). **แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พิสนุ ฟองศรี. (2533). **เทคนิควิธีประเมินโครงการ**. กรุงเทพฯ: พรอพเพอร์ตี้พริ้นท์ จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุคคัพลิเคชั่น จำกัด.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2542). **เทคนิคการประเมินโครงการ**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: จตุพร ดีไซน์.

มานพ จาดเปรม. (2558). แนวทางพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียน.

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2549). ความรู้พื้นฐานสำหรับการประเมินโครงการทางการศึกษา". ในสมหวัง

พิธิยานุวัฒน์ บรรณาธิการ รวบรวมความทางการประเมินโครงการ พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ติรกานนท์. (2545). การประเมินโครงการและแนวทางสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

ศูนย์วิจัยเอบแคคนวัตกรรมทางสังคม. (2551). การจัดการและธุรกิจ. มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

สังวาลย์ สิทธิวงศ์. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึง

ประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนโพธิ์แสนวิทยา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.